

bugünkü beyliğim bunun olsun, bırakın ne-reye giderse gitsin, neylerse eylesin dedi.

Beyrek şölen yemeğinin üzerine geldi. Kar-nını doyurduktan sonra kazanları tepti, döktü, çevirdi. Yahninin kimini sağına, kimini so-luna atar. Sağdan gideni sağ alır, soldan gideni sol alır. Haklıya hakkı değsin, haksıza yüzü karalığı değsin.

Kazan Beye haber oldu, sultanım deli ozan hep yemeği döktü dediler, şimdi ka-dınların yanına varmak istiyor. Kazan der: Bre bırakın kadınların yanına da varsın dedi.

Beyrek kalktı, kadınların yanına vardı. Zurnacıları kovdu, davulcuları kovdu, kimi-ni dövdü, kiminin başını yardı. Kadınların oturduğu otağa geldi, eşliğini tuttu oturdu. Bunu gördü Kazan Beyin hatunu boyu uzun Burla kızdı, der: Bre kavat oğlu deli kavat, sana düşer mi teklifsizce benim üzerime ge-lesin dedi. Beyrek der: Hanım, Kazan Beyden bana buyruk oldu, bana kimse karışamaz dedi. Burla Hatun der: Bre mademki Kazan Beyden buyruk olmuştur, bırakın otursun dedi. Yine döndü Beyreğe der: Bre deli ozan pe-ki maksadın nedir? Der: Hanım maksadım odur ki kocaya varan kız kalksın oynasın, ben kopuz çalayım dedi.

Kısırca Yenge derler bir hatun var idi, ona dediler: Bre Kısırca Yenge kalk sen oyna, ne bilir deli ozan dediler. Kısırca Yenge kalktı, der: Bre deli ozan kocaya varan kız benim dedi, oynamağa başladı. Beyrek kopuz çaldı söyledi, görelim hanım ne söyledi:

Der:

*And içmişim kısır kısırağa bindiğim yok
Binip mukaddes savaflara vardığım yok
Öküz ardında çobanlar sana bakar
Boncuk boncuk gözlerinin yaşı akar
Sen onların yanına var
Muradını onlar verir belli bil
Seninle benim işim yok
Kocaya varan kız kalksın
Kol sallayıp oynasın
Ben kopuz çalayım*

dedi. Kısırca Yenge, vâý bu zeval gelecek deli ben görmüş gibi söylüyor dedi, vardı yerinde oturdu.

Bu sefer Boğazca Fatma derler bir hatun var idi, kalk sen oyna dediler. Kızın kaftanını giydi, çal bre deli ozan, kocaya varan kız benim, oynayayım dedi. Deli ozan der:

*And içeyim bu sefer boğaz ¹ kısırağa bindiğim yok
Binip mukaddes savaflara vardığım yok*

¹ gebe

*Evinizin ardı derecik değil miydi
Köpeğinizin adı Barak değil miydi
Senin adın kırk oynaslı¹ Boğazca Fatma değil miydi
Daha aybını açarım belli bil*

dedi.

*Seninle benim oyunum yok
Var yerine otur
Kocaya varan yerinden kalksın
Ben kopuz çalayım
Kol sallayıp oynasın*

dedi. Böyle söyleyince Boğazca Fatma der:
Vây deli boğmaca çıkaracak olanca aybımızı
kaktı, kalk kız, oynarsan oyna, oynamazsan
cehennemde oyna, Beyrekten sonra başına bu
hal geleceğini biliyorduk dedi. Burla Hatun
der: Kız kalk oyna, elinden ne gelir dedi.

Banı Çiçek kırmızı kaftanını giydi, ellerini
yenine çekti gözükmessin diye, oyuna girdi,
dedi: Bre deli ozan çal, kocaya varan kız
benim, oynayayım dedi.

Beyrek der:

*Ben bu yerden gideli deli olmuş
Pek çok beyaz karlar yağmış dize çıkmış
Han kızının evinde kul halâyık tükenmiş
Maşrapa almış suya varmış*

¹ dostlu

*Bileğinden on parmağını soğuk almış
Kızıl altın getirin han kızına tırnak yontun
Ayıplica han kızı kocaya varmak ayıp olur*

dedi. Bunu işitince Banı Çiçek kızdı: Bre
deli ozan ben ayıplı mıyım ki, bana ayıp ko-
şuyorsun dedi, gümüş gibi ak bileğini açtı, elini
çıkardı. Beyreğin geçirdiği yüzük görüldü.
Beyrek yüzüğü tanıdı. Burada söylemiş, gö-
relim hanım ne söylemiş:

Der:

*Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktın mı kız
Kıvranıp dört yanına baktın mı kız
Kargı gibi kara saçını yoldun mu kız
Kara gözden acı yaşını döktün mü kız
Güz elması gibi al yanağını yırttın mı kız
Sen kocaya varıyorsun altın yüzük benimdir ver bana kız*

dedi. Kız der:

*Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktığım çok
Kargı gibi kara saçımı yolduğum çok
Güz elması gibi al yanağımı yırttığım çok
Vardı gelmez bey yiğidim han yiğidim Beyrek diye
ağladığım çok*

*Seviştığım Bamsı Beyrek sen değilsin
Altın yüzük senin değildir
Altın yüzükte çok nişan vardır
Altın yüzüğü istiyorsan nişanını söyle*

dedi. Beyrek der:

*Sabah sabah han kızı yerimden kalkmadım mı
Boz aygırın beline binmedim mi
Senin evinin üzerine yabani geyik yıkmadım mı
Sen beni yanına çağırmadın mı
Seninle meydanda at koşturmadık mı
Senin atını benim atım geçmedi mi
Ok atınca ben senin okunu geride bırakmadım mı
Güreşte ben seni yenmedim mi
Üç öpüp bir ısırıp
Altın yüzüğü parmağına geçirmedi mi
Seviştiğin Bamsı Beyrek ben değil miyim*

dedi. Böyle diyince, kız tanıdı bildi ki Beyrek-
tir, cübbesi ile çuhası ile Beyreğin ayağına
kapandı. Beyreğe dadılar kaftan giydirip
donattılar. Hemen kız sıçradı ata bindi, Bey-
reğin babasına anasına müjdeye koşturup
gitti. Kız der:

*Halka halka kara dağın yıkılmıştı yüceldi âhir
Kanlı kanlı suların çekilmişti çağladı âhir
Koca ağacın kurumuştu yeşerdi âhir
Yiğit atın ihtiyarlamıştı tay verdi âhir
Kızıl develerin ihtiyarlamıştı yavru verdi âhir
Ak koyunun ihtiyarlamıştı kuzu verdi âhir
On altı yıllık hasretin oğulun Beyrek geldi âhir
Kayın baba kaynana müjde bana ne verirsiniz*

dedi. Beyreğin babası anası der:

*Dilin için öleyim gelinciğim
Yoluna kurban olayım gelinciğim*

*Yalan ise bu sözlerin gerçek olsun gelinciğim
Sağ esen çıkıp gelse
Karşı yatan kara dağlar sana yaylak olsun
Soğuk soğuk suları sana içme olsun
Kulum halâyığım sana cariye olsun
Yiğit atlarım sana binek olsun
Katar katar develerim sana yük taşıyıcı olsun
Ağıllarda akça koyunum sana şölen olsun
Altın akçem sana harçlık olsun
Penceresi altın otağım sana gölge olsun
Kara başım kurban olsun sana gelinciğim*

dedi. Bu sırada beyler Beyreği getirdiler.
Kazan Bey der: Müjde Pay Püre Bey oğlun
geldi dedi. Pay Püre Bey der: Oğlum oldu-
nu şundan bileyim, serçe parmağını kanatsın,
kanını mendile silsin, gözüme süreyim, açı-
lacak olursa oğlum Beyrektir dedi. Zira ağ-
lamaktan gözleri görmez olmuştu. Mendili
gözüne sürünce Allah Taâlanın kudreti ile
gözü açıldı. Babası anası feryat ettiler, Beyreğin
ayağına kapandılar, der:

*Penceresi altın otağımın kabzası oğul
Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
Görür gözümün aydını oğul
Tutar belimin kuvveti oğul
Kudretli Oğuz imrenileni canım oğul*

diyerek çok ağladı, Allahına şükürler eyledi.

Yalancı oğlu Yaltacuk bunu işitti, Beyreğin korkusundan kaçtı kendisini Dana Sazına attı. Beyrek ardına düştü, kovalaya kovalaya saza düşürdü. Beyrek der: Bre ateş getirin. Getirdiler, sazi ateşe verdiler. Yaltacuk gördü ki yanıyor, sazdan çıktı Beyreğin ayağına kapandı, kılıcı altından geçti. Beyrek de suçundan geçti. Kazan Bey der: Gel muradına eriş. Beyrek der: Arkadaşlarımı çıkarmayınca, hisarı almayınca murada erişmem dedi. Kazan Bey, Oğuzuna beni seven binsin dedi.

Kudretli Oğuz beyleri atlandılar, Bayburt Hisarına dört nala yetiştiler. Kâfirler de bunları karşıladılar.

Kudretli Oğuz beyleri arı sudan abdest aldılar, ak alınlarını yere kodular, iki rekât namaz kıldılar. Adı güzel Muhammedi yâd ettiler. Gümbür gümbür davular dövüldü. Bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Şökli Meliki böğürderek Kazan Bey attan yere düşürdü. Kara Tekürü Deli Dunder kılıçladı yere düşürdü. Kara Arslan Meliki Kara Budak yere düşürdü. Derelerde kâfire kırgın girdi. Yedi kâfir beyi kılıçtan geçti. Beyrek, Yigenek, Kazan Bey, Kara Budak, Deli Dunder, Kazan oğlu Uruz Bey bunlar

kaleye yürüyüş ettiler. Beyrek otuz dokuz yiğidinin üzerine geldi, onları sağ ve esen gördü, Allaha şükreyledi. Kâfirin kilisesini yıktılar, yerine mescit yaptılar. Keşişlerini öldürdüler. Ezan okuttular, aziz Tanrı adına hutbe okuttular. Kuşun alaca kanını, kumaşın temizini, kızın güzelini, dokuz katlı işlenmiş süslü elbise, cübbe hanlar hanı Bayındıra hisse çıkardılar. Pay Püre Beyin oğlancığı Beyrek, melikin kızını aldı, ak evine ak otağına geri döndü, düğüne başladı.

Bu kırk yiğidin bir kaçına Han Kazan, bir kaçına Bayındır Han kızlar verdiler. Beyrek de yedi kız kardeşini yedi yiğide verdi. Kırk yerde otağ dikti. Otuz dokuz kız talihli talihine birer ok attı. Otuz dokuz yiğit okunun ardınca gitti. Kırk gün kırk gece toy düğün eylediler. Beyrek yiğitleri ile murat verdi, murat aldı. Dedem Korkut geldi, neşeli havalar çaldı, destan söyledi deyiş dedi, gazi erenler başına ne geldiğini söyledi, bu Oğuznâme Beyreğin olsun dedi.

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli koca ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Oğul ile kardeşten ayırmasın. Âhir vaktinde arı imandan ayır-

masın. Âmin âmin diyenler Tanrının yüzünü görsün. Derlesin toplansın günahınızı adı güzel Muhammet Mustafanın yüzü suyuna bağışlasın hanım hey!...

KAZAN BEY OĞLU URUZ BEYİN
ESİR OLDUĞU DESTANI BEYAN
EDER HANIM HEY

BİR gün Ulaş oğlu Kazan Bey yerinden kalkmıştı. Kara yerin üzerine otağlarını diktirmişti. Bin yerde ipek halıcığı döşenmişti. Alaca gölgeliği gök yüzüne yükselmişti. Altın kadehler, sürahiler dizilmişti. Dokuz kara gözlü, örme saçlı, elleri bileğinden kınalı, parmakları süslü, boyunları birer karış kâfir kızları al şarabı altın kadeh ile kudretli Oğuz beylerine gezdiriyorlardı. Her birinden Ulaş oğlu Salur Kazan içmişti. Elbise, kaftan, çadır, otağ bağışlıyordu, katar katar develer bağışlıyordu. Oğlu Uruz karşısında yaya dayanıp duruyordu. Sağ yanında kardeşi Kara Göne oturmuştu. Sol yanında dayısı Aruz oturmuştu.

Kazan sağına baktı kah kah güldü. Soluna baktı çok sevindi. Karşısına baktı oğlancığını, Uruzu gördü, elini eline çaldı ağladı. Oğlu Uruza bu iş hoş gelmedi. İleri

geldi, diz çöktü, babasına çağırıp söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

Ünümü anla benim sözümü dinle ağam Kazan
Sağına baktın kah kah güldün
Soluna baktın çok sevindin
Karşına baktın beni gördün ağladın
Sebep nedir söyle bana
Kara başım kurban olsun babam sana

dedi,

Söylemez olursan
Kalkarak yerimden ben doğrulurum
Kara gözlü yiğitlerimi beraberime ben alırım
Kan Abkaza iline ben giderim
Altın haça elimi ben basarım
Papaz cübbesi giyen keşişin elini ben öperim
Kara gözlü kâfir kızını ben alırım
Daha senin yüzüne ben gelmem
Ağladığına sebep ne söyle bana
Kara başım kurban olsun ağam sana

dedi. Kazan Bey kızardı, oğlanın yüzüne baktı, çağırıp söyler, görelim hanım ne söyler:

Kazan der:

Beri gel tayım oğul
Sağıma doğru baktığımda kardeşim Kara Göneyi gördüm

*Baş kesmiştir kan dökmüştür ganimet almıştır ad
kazanmıştır
Soluma doğru baktığımda dayım Aruzu gördüm
Baş kesmiştir kan dökmüştür ganimet almıştır ad
kazanmıştır
Karşıma doğru baktığımda seni gördüm
On altı yaşına geldin
Bir gün ola düşeyim öleyim sen kalasın
Yay çekmedin ok atmıydın baş kesmedin kan dökmedin
Kanlı Oğuz içinde ganimet almadın*

yarınki gün zaman dönüp ben ölüp sen ka-
linca tacımı tahtımı sana vermezler diye so-
numu andım ağladım oğul dedi. Uruz bura-
da söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*A bey baba
Deve kadar büyümüşsün yavrusu kadar aklın yok
Tepe kadar büyümüşsün darı kadar beynin yok*

hüneri oğul babadan mı görür öğrenir, yoksa
babalar oğuldan mı öğrenir, ne zaman sen
beni alıp kâfir hudut boyuna çıkardın, kılıç
çalıp baş kestin, ben senden ne gördüm ne
öğreneyim dedi. Kazan Bey elini eline çaldı
kah kah güldü, der: A beyler Uruz güzel
söyledi, şeker yedi, beyler siz yiyiniz içiniz,
sohbetinizi dağıtmayınız, ben bu oğlanı alayım

ava gideyim, yedi günlük azık ile çıkayım, ok
attığım yerleri, kılıç çalıp baş kestiğim yerleri
göstereyim, kâfir hudut boyuna, Cızığlara,
Ağlağana, Gökçe Dağa alıp çıkayım, sonra
oğlana lâzım olur a beyler dedi.

Yağız al atını çekti, sıçradı bindi. Üç
yüz süslü, işlemeli giyimli yiğit söyledi, bera-
berine aldı. Kırk elâ gözlü yiğidini Uruz be-
raberine aldı. Kazan oğlunu alıp kara dağlar
üzerine ava çıktı. Av avladı kuş kuşladı,
yabani geyik yıktı. Yeşil düzlüğe, güzel çimene
çadır dikti. Bir kaç gün beyler ile yedi içti.

Meğer Baş Açık Tatyana Kalesinden, Ak
Saka Kalesinden kâfirin casusu var idi. Bunları
görüp teküre geldi, der: Hay ne oturuyorsun,
köpeğini havlatmayan, kedini miyavlatmayan
alplar başı Kazan oğlancığı ile sarhoş olup
yatıyorlar dedi. On altı bin kara elbiseli kâfir
ata bindi, Kazanın üzerine dört nala yetiştirdi.

Baktılar gördüler altı bölük toz indi. Kimi
der: geyik tozudur, kimi der: düşman to-
zudur. Kazan der: Geyik olsa bir veya iki bölük
olurdu, bu gelen bilmiş olun düşmandır dedi.

Toz yarıldı, güneş gibi ışıldadı, deniz gibi
çalkandı, orman gibi karardı, on altı bin ip
üzengili, keçe börklü, azgın dinli, kızgın dilli
kâfir çıka geldi. Kazan yağız al atını çekti,

sıçrayıp bindi. Oğlu Uruz gemini çekti, büyük cins atını oynattı, karşı geldi, der:

*Beri gel ağam Kazan
Deniz gibi kararıp gelen nedir
Ateş gibi ısıldayıp yıldız gibi parlayıp gelen nedir
Ağız dilden beş kelime haber bana
Kara başım kurban olsun babam sana*

dedi. Kazan der:

*Beri gel arslanı: oğul
Kara deniz gibi çalkanıp gelen
Kâfirin askeridir
Güneş gibi ısıldayıp gelen
Kâfirin başında miğferidir
Yıldız gibi parlayıp gelen
Kâfirin mızrağıdır
Azgın dinli düşün:an kâfirdir oğul*

dedi. Oğlan der: Düşman diye neye derler? Kazan der: Oğul onun için düşman derler ki biz onlara yetişsek öldürürüz, onlar bize yetişse öldürür dedi. Uruz der: Baba içinde bey yiğitleri öldürseler kan sorarlar mı, dâvalarlar mı? Kazan der: Oğul bin kâfir öldürsen kimse senden kan dâvalamaz, amma azgın dinli kâfirdir, güzel yerde rast geldi, fakat bana sen kötü yerde ayak bağı oldun oğul dedi. Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Uruz der:

*Beri gel ağam Kazan
Kalkıp da yerimden
Büyük cins atımı saklardım bugün için
Günü geldi
Ak meydanda koşturayım senin için
Alaca ejder sivri mızrağımı saklardım bugün için
Günü geldi
Kaba karın geniş göğüste oynatayım senin için
Kara çelik öz kılıcımı saklardım bugün için
Günü geldi
Pis dinli kâfir başını kestireyim senin için
Yapısı pek demir elbisemi saklardım bugün için
Günü geldi
Yen yakalar diktireyim senin için
Başımda sağlam miğferler saklardım bugün için
Günü geldi
Kaba topuz altında deldireyim senin için
Kırk yiğidimi saklardım bugün için
Günü geldi
Kâfir başını kestireyim senin için
Aslan adımı saklardım bugün için
Günü geldi
Yaka tutup kâfir ile uğraşayım senin için
Ağız dilden bir kaç kelime haber bana
Kara başım kurban olsun ağam sana*

dedi. Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kazan der:

Oğul oğul ay oğul
Benim ünümü anla sözümü dinle
O kâfirin üçünü atıp birini aşırılmaz okçusu olur
Hay demeden başlar kesen cellâdı olur
İnsan etini yahni kılan aşçısı olur
Sen varacak kâfir değil
Kalkarak yerimden ben doğrulayım
Yağız al atın beline ben bineyim
Gelen kâfir benimdir ben varayım
Kara çelik öz kılıcımı çalayım
Azgın dinli kâfirdir başlarını keseyim
Döne döne savaşayım döne döne çekişeyim
Kılıç çalıp baş kestiğimi gör de öğren
Kara başına düşünce lâzım olur

dedi. Uruz burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

A bey baba işitiyorum
Amma Arafatta erkek kuzu kurban için
Baba oğul kazanır ad için
Oğul da kılıç kuşanır baba gayreti için
Benim de başım kurban olsun senin için

dedi. Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Kazan der:

Oğul oğul ay oğul
Düşmana girip baş kesmedin

Adam öldürüp kan dökmedin
Elâ gözlü kırk yiğidi beraberine al
Göğsü güzel koca dağlar başına çık
Benim savaştığımı benim dövüştüğümü
Benim çekiştığımı benim kılıçlaştığımı
Gör de öğren ve hem bizim için pusuya yat oğul

dedi. Uruz babasının sözünü kırmadı, çekilip geri döndü. Yerden yüce dağlar başına arka-daşlarını alıp çıktı. O zamanda oğul baba sözünü iki eylemezdi, iki eylese o oğlanı kabul eylemezlerdi. Uruz geniş yakadan mızrağını sapladı durdu.

Kazan Bey gördü ki kâfir çok yaklaştı. Atından indi, arı sudan abdest aldı, ak alnını yere koydu, iki rekât namaz kıldı. Adı güzel Muhammedi yâda getirdi, kara dinli kâfire göz kararttı, haykırdı, at sürdü karşı vardı, kılıç vurdu. Gümbür gümbür davullar dövüldü, burması altın tunç borular çalındı. O gün kahraman bey yiğitler döne döne savaştı. O gün kara çelik öz kılıçlar çalındı. O gün kargı dilli kayın oklar atıldı, alaca ejder sivri mızraklar batırıldı. O gün namertler, kalleşler sapa yer gözetti. O gün baka baka Kazan oğlu Uruz aşka geldi, der:

Beri gelin kırk arkadaşım
Size kurban olsun benim başım

Görüyor musunuz babam Kazan baş kesti, kan döktü, oğlan çocuk yalnız yemek yemeğe gelmez dedi. Babam bu kâfirleri esirgemiş gibi. Beni seven yiğitlerim ne duruyorsunuz, kâfirin bir ucuna at tepelim dedi.

Kara koç atını oynattı Uruz kâfirin sağına at tepti. Sağlı sollu kâfiri bir güzel dağıttı. Sanki dar yolda dolu düştü veya kara kazın içine şâhin girdi. Kâfirin kanadını bastı dağıttı. Azgın dinli kâfir bunaldı. Oka girdi kovalanan kimse.

Oğlanın büyük cins atını okladılar. At yıkıldı. Kâfirler Uruzun üzerine üşüştü. Uruzun kırk yiğidi attan indi, alaca kalkan bağını kısararak düğümlediler, kılıç sıyırdılar, Uruzun üzerine çok savaştılar. Kalabalık korkutur, derin olsa batırır. Yayanın ümidi olmaz. Sağını solunu Uruzun çevirdiler. Kırk yiğidi ni şehit ettiler. Oğlanın üzerine düştüler tuttular. Pazusundan ak ellerini bağladılar. Kıl urganı ak boynuna taktılar. Yüzü üzerine atarak sürüklediler. Ak etinden kan çıkıncaya kadar dövdüler. Baba diye ağlattılar, ana diye bağırttılar. Eli bağlı boynu bağlı, yüzü üzerine atıp yürüyü verdiler.

Uruz esir oldu. Kazanın haberi yok. Öyle sandı ki düşman yenildi. Atın gemini çevirdi

geri döndü. Geldi, oğlunu bıraktığı yerde bulamadı. A beyler oğlan nereye gitmiş olabilir dedi. Beyler der: Oğlan kuş yürekli¹ olur, kaçıp anasına gitmiştir dediler. Kazan karardı, döndü der: Beyler Tanrı bize bir hayırsız oğul vermiş, varayım onu anasının yanından alayım, kılıç ile paralayayım, altı bölük edeyim altı yolun ayrımında bırakayım, bir daha kimse yaban yerde arkadaş koyup kaçmasın dedi. Ve yağız al atını ökçeledi yola girdi.

Evine geldi. Han kızı boyu uzun Burla Hatun Kazanın geldiğini işitti, attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Oğlancığının ilk aavidir, kanlı Oğuz beylerini davet edeyim dedi. Han kızı gördü ki Kazan geliyor, toparlanıp yerinden kalktı. Samur² cübbesini üzerine aldı, Kazana karşı geldi. Göz kapağını kaldırdı Kazanın yüzüne doğru baktı, sağ ile soluna göz gezdirdi, oğlancığını, Uruzunu görmedi. Kara bağı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, kara süzme gözleri kan yaş doldu. Kazana söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Beri gel Salur beyi Salur güzelliği
Başımın bahtı evimin tahtı*

¹ korkak

² derisinden kürk yapılan hayvan

*Han babamın güveyisi
 Kadın anamın sevgisi
 Babamın anamın verdiği
 Göz açıp da gördüğüm
 Gönül verip sevdiğim
 Bey yiğidim Kazan
 Kalkarak yerinden doğruldun
 Oğlun ile yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin
 Göğsü güzel koca dağlar önüne ava çıktın
 Boynu uzun büyük geyiğini tutup yıktın
 Semiz etini yüklettin geri döndün
 İki vardın bir gelirsin yavrum hani
 Karanlık gecede bulduğum oğlum hani
 Bir beyim görünmez bağrım yanar
 Asılan asılan kayalardan Kazan oğlan uçurdun mu
 Talı Sazın aslanına yedirdin mi
 Yoksa kara dinli kâfire uğrattın mı
 Ak ellerini kollarından bağlattın mı
 Kâfirin önünce yürüttün mü
 Dili damağı kuruyup dört yanına baktırdın mı
 Kara gözden acı yaşını döktürdün mü
 Kadın ana bey baba diye bağırttın mı*

dedi. Gene söylemiş:

Der:

*Oğul oğul ay oğul
 Mürüvvetim oğul
 Karşı yatan kara dağının yükseği oğul
 Karanlıklı gözlerimin aydını oğul
 Sam yelleri esmeden Kazan kulağım çınlıyor
 Sarımsak otunu yemeden Kazan içim yanıyor*

*Sarı yılan sokmadan akça tenim kalkıp şişiyor
 Kurumuşca göğsümde sütüm oynuyor
 Yalnızca oğul görünmüyor bağrım yanıyor
 Yalnız oğul haberini Kazan söyle bana
 Söylemez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana*

dedi. Anası bir deyiş daha söyledi, der:

*Kargı mızrak oynatanlar vardı geldi
 Altın mızrak oynatana yârap noldu
 Kara koç ata binenler vardı geldi
 Büyük cins atlı bir oğula yârap noldu
 Hizmetkâr geldi nâip geldi
 Yalnız bir oğula yârap noldu
 Yalnız oğul haberini Kazan söyle bana
 Söylemez olursan yana yana beddua ederim a Kazan sana*

dedi. Bir daha söylemiş

*Kuru kuru çaylara su akıttım
 Kara elbiseli dervişlere adak verdim
 Yanıma doğru baktığımda komşuma iyi baktım
 Umanına bekleyenine yemek yedirdim
 Aç görsem doyurdum çıplak görsem donattım
 Dilek ile bir oğulu zorla buldum
 Yalnız oğul haberini a Kazan söyle bana
 Söylemez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana*

dedi Bir daha söylemiş:

*Karşı yatan kara dağdan
 Bir oğul uçurdunsa söyle bana
 Kazma ile yıktırayım*

*Taşkın akan koşan sudan
Bir oğul uçurdunsa söyle bana
Damarlarını tıkatayım
Azgın dinli kâfirlere
Bir oğul tutturdunsa söyle bana
Han babamın yanına ben varayım
Ağır asker bol bazine alayım
Paralanıp cins atımdan inmeyince
Yenim ile alca kanımı silmeyince
Kol but olup yer yüzüne düşmeyince
Yalnız oğul haberini almayınca
Kâfir yollarından dönmeyeyim*

dedi.

*Yoksa a Kazan ayağımdan çizmeyi atayım mı
Kara tırnak ak yüzüme çalayım mı
Güz elması gibi al yanaklarımı yırtayım mı
Çemberime alca kanımı dökeyim mi
Ağır feryat senin yurduna salayım mı
Oğul oğul diyerek bağırayım mı
Develerden kızıl deve burdan geçti
Yavruları burdan bağırıp beraber geçti
Deve yavrucuğumu aldırılmışım bağırayım mı
Kara koç atlardan cins at burdan geçti
Taycığı kışneyip beraber geçti
Taycığımı aldırılmışım kışneyeyim mi
Ağıllardan akça koyun burdan geçti
Kuzucağı meleşip beraber geçti
Kuzucağımı aldırılmışım meleyeyim mi
Oğul oğul diye bağırayım mı*

dedi. Bir daha söylemiş:

*Kalkıp yerimden doğrulayım diyordum
Yelesi kara cins atıma bineyim diyordum
Kudretli Oğuz içine gireyim diyordum
Elâ gözlü gelin alayım diyordum
Kara yerde ak otağlar dikeyim diyordum
Yürüvüp oğulu ulu gelin odasına geçireyim diyordum
Murat ile maksuda erdireyim diyordum
Murada erdirmedin beni
Kara başımın bedduası tutsun Kazan seni
Bir beyim görünmüyor bağrım yanıyor
Neyledin söyle bana
Söylemez olursan yana yakıla beddua ederim Kazan sana*

dedi.

Anası oğlanın böyle diyince Kazanın aklı başından gitti, kara bağı sarsıldı, bütün yüreği oynadı, karanlıklı gözleri kan yaş doldu. Der: Güzelim, oğul gelse senden mi sorardım, korkma kaygılanma, avdadır, avda kalan oğul için kaygılanma, yedi gün ben Kazana mühlet ver, yerde ise oğulu çıkarayım, gökte ise indireyim, bulursam buldum, bulmaz isem Tanrı verdi Tanrı aldı neyleyeyim, gelip kara feryadı seninle beraber eyleyeyim dedi. Han kızı der: Kazan oğlanın avda olduğunu şundan bileyim ki yorgun atınla körelmiş, mızrağınla ardına düşesin dedi.

Kazan geri döndü, geldiği yolu takip edip koşturdu, geceyi gündüze kattı. Anası duy-

madan el altından buyurdu: Doksan tümen genç Oğuz ardımca gelsin, oğlan esirdir beyler bilsin dedi.

O yere geldi ki düşman yenilmişti. Gördü oğlanın elâ gözlü kırk yiğidi öldürülmüş, büyük cins atı oğlanın oklanmış yatıyor. Ceset arasında oğlancığının casedini bulmadı, altınlica kamçısını buldu. İyice bildi ki oğlu kâfire esirdir. Ağladı,

*Kara dağımın yükseği oğul
Kanlı suyumun taşkını oğul
İhtiyarlık vaktimde aldırđım yalnız oğul*

dedi bağırdı. Kâfirin izini izledi.

Kanlı Kara Derbentte kâfir de konmuştu. Oğlana kara çoban keçesi giydirmişlerdi, kapı eşiğı üzerinde çaprazlama bırakmışlardı. Giren basıyor, çıkan basıyordu. Eski düşman tatar oğlu elimize girmişken ceza ile öldürelim diyerek kapı eşiğı üzerinde çaprazlama koymuşlardı.

Bu sırada Han Kazan yetişti. Yağız al atını oynattı. Kâfir, Kazanın geldiğini gördü, ürktü. Kimi atına biniyor, kimi zırh giyiyor. Oğlan başını kaldırdı, der: Bre kâfir ne haldir? Kâfir der: Baban geldi, tutalım diyoruz. Oğlan der:

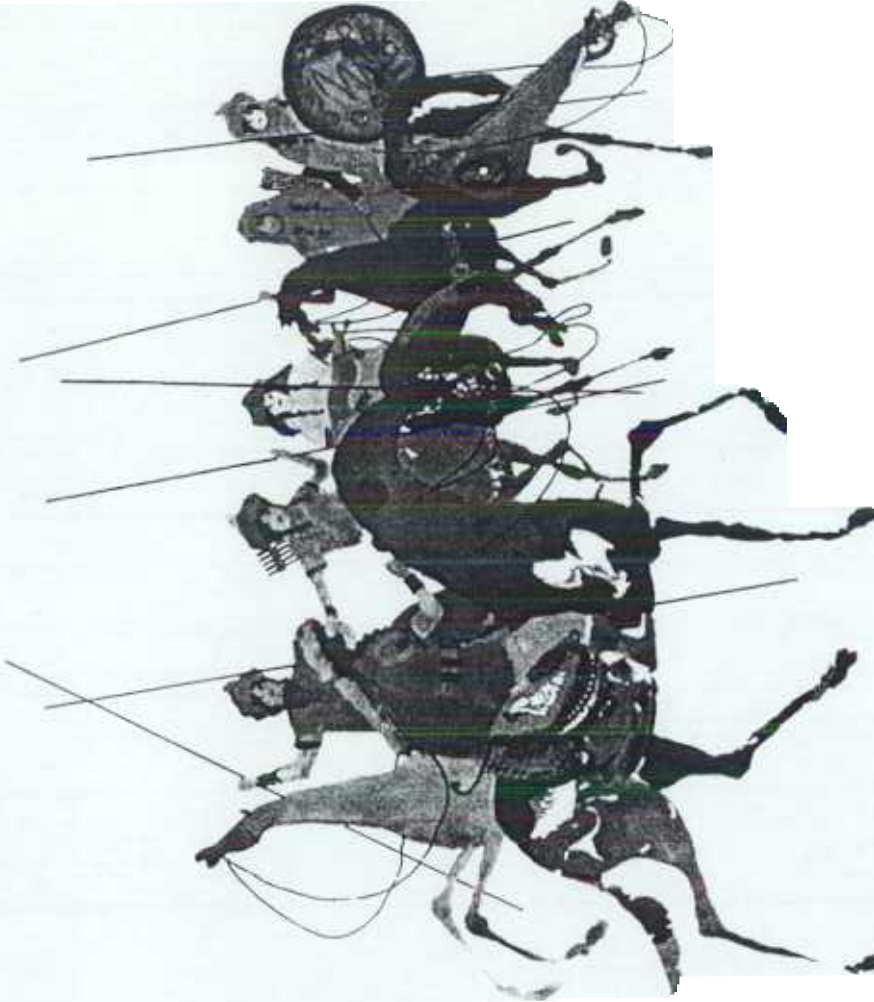
*Aman bre kâfir aman
Tanrının birliğine yoktur güman ¹*

Kâfirler oğlana aman verdiler, elini çözdüler, gözünü açtılar. Babasına oğlan karşı geldi. Söyler, görelim hanım ne söylemiş:

Uruz der:

*Beri gel a bey baba
Nereden bildin benim esir olduğumu
Ak ellerimin ardıma bağlandığını
Kıl sicimin ak boynuma takıldığını
Kara gözlü yiğitlerimin öldürüldüğünü
Sen gelmeden baba kâfirler konuştuılar
Yağız al atlı Kazanı tutun
Pazusundan ak ellerini bağlayın
Birdenbire güzel başını kesin
Alca kanını yer yüzüne dökün
Oğlu ile ikisini bir yerde öldürün
Ocağını söndürün diye söyleştiler
Hanım baba korkarım
Koştururken yağız al atını kaydırasın
Savaştığın vakit kendini tutturasın
Birdenbire güzel başını kestiresin
Ak bürçekli anam oğul derken
Başımın bahtı Kazan diye ağlatasın
Çekilerek baba geri dön
Altın otağına sürüp var
İhtiyarcık olmuş anama ümit ol*

¹ şüphe

Kara gözlü kız kardeşimi ağlatma
 İhtiyarcık olmuş anamı sızlatma
 Oğul için baba ölmek ayıp olur
 Yaradan hakkı için baba
 Geriye dön eve var
 İhtiyarcık anam karşı gelse
 Beni sana sorsa
 Baba doğru haber ver
 Gördüm senin oğlun esir de
 Pazusundan ak elleri bağlı de
 Kara kıldan sicim boynuna takılı de
 Kara domuz damında yatıyor de
 Kıl çoban keçesi boyuncuğunu sürtüyor de
 Ağır ayak bağı topukçuğunu vuruyor de
 Yanmış arpa ekmeği acı soğan övünü de
 Benim anam benim için kaygılanmasın
 Bir ay baksın
 Bir ayda varmazsam iki ay baksın
 İki ayda varmazsam üç ay baksın
 Üç ayda varmazsam öldüğümü o vakit bilsin
 Aygır atımı boğazlayıp aşımı versin
 El kızı helâllime izin versin
 Bana sakladığı gelin odasına başkası girsin
 Anam benim için mavi giyip kara sarınsın
 Kudretli Oğuz ilinde yasımı tutsun
 Benim başım senin yoluna kurban olsun
 Geri dön baba

dedi. Oğlan bir daha söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Karşı yatan kara dağlar esen olsa el yaylar
 Kanlı kanlı sular esen olsa coşup taşar

*Kara koç atlar esen olsa tay doğurur
Develerde kızıl deve esen olsa yavru verir
Ağıllarda akça koyun esen olsa kuzu verir
Bey erenler esen olsa oğlu doğar
Sen esen ol anam esen olsun
Benden daha iyi Kadir size oğul versin
Ak sütünü anam bana helâl eylesin
Savaşma çekilip dön baba geri*

dedi. Han Kazan burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Oğul oğul ay oğul
Karşı yatan kara dağımın yükseği oğul
Güçlü belimin kuvveti canım oğul
Karanlıklı gözlerimin aydını oğul
Şafak vakti yerimden kalktığım senin için
Yağız al atını yormuşum senin için
Ak giyimime kir eklendi senin için
Benim başım kurban olsun canım oğul senin için
Sen gideli ağlamam gökte iken yere indi
Gümbür gümbür davullar dövülmedi
Ağır ulu divanım toplanmadı
Seni bilen bey oğulları ak çıkardı kara giydi
Kaza benzer kızım gelinim ak çıkardı kara giydi
İhtiyarcık anan kan yaş döktü
Ak sakallı baban dertli oldu
Dönerek buradan oğul eve varsam
Akça yüzlü anan karşı gelip oğul dese
Ak elleri ardına bağlı diyeyim mi*

*Ak boynunda kıl urgan takılı diyeyim mi
Kâfir yanınca yayan yürüyor diyeyim mi
Benim namusum nereye varır oğul*

dedi.

*Kıl çoban keçesi boyuncuğunu sürüyor diyeyim mi
Ağır ayak bağı topukçuğunu vuruyor diyeyim mi
Arpa ekmeği acı soğan övüncüğü diyeyim mi*

Kazan gene der:

*Karşı yatan kara dağlar ihtiyarlasa
Otu bitmez el yaylamaz
Akıntılı güzel sular ihtiyarlasa coşup taşmaz
Develer ihtiyarlasa yavru vermez
Kara koç atlar ihtiyarlasa tay vermez
Er yiğitler ihtiyarlasa oğlu doğmaz
Baban yaşlı anan yaşlı
Senden daha iyi Kadir bize oğul vermez
Verse dahi senin yerini tutamaz
Âsumanlı gökte kara buhat obup
Kâfirin üzerine gürleyeyim
Ak yıldırım olup şakırayım
Kâfiri kâş gibi ateş olup yandırayım
Dokuzunu bir yerine saydırayım
Vuruşmayla dövüşmeyle âlemi doldurayım
Yaradan Allahtan medet*

dedi. Yağız al atından yere indi. Akıp giden anı sudan abdest aldı. Ak alnını yere kodu, namaz kıldı. Ağladı, kadir Tanrıdan dilek diledi, yüzünü yere sürdü.

Muhammede salâvat getirdi, deve gibi bağırdı, arslan gibi kükredi, nara atıp haykırdı, yapayalnız kâfire at tepti, kılıç vurdu. Döne döne bir zaman güzel savaş eyledi. Kâfiri bastırayım dedi, bastıramadı. Bir saatte kâfire üç kerre at tepti. Birden göz kapağına kılıç dokundu. Kara kanı şırıldadı gözüne indi. Kendisini sarp yerlere attı. Görelim şimdi Yaradan neyler?

Meğer hanım boyu uzun Burla Hatun oğlancığını andı, kararı kalmadı. Kırk ince belli kız çocuğu ile kara aygırını çekti, sıçrayıp bindi, kara kılıcını kuşandı. Başımın tacı Kazan gelmedi diye izini izledi gitti.

Gele gele Kazana yakın geldi. Kazan helâllisini tanımadı. Han kızının üzerine geldi, der:

*Kara aygırın gemini bana çek yiğit
Dikkat edip yüzüme bak yiğit
Altındaki kara aygırı bana ver yiğit
Elindeki sivri mızrağını
Yanındaki mavi çeliğini bana ver yiğit
Bu günümde ümit ol bana
Kale. ülke vereyim sana*

dedi. Hatun der:

*Karşıma geçip yiğit benim ve bağırıyorsun
Geçmiş benim günümü ne hatırlatıyorsun*

*Kalkarak yerinden doğrulan Kazan
Kara gözlü atın beline binen Kazan
Hücum edip kara dağımı yıkan Kazan
Gölgeli koca ağacımı kesen Kazan
Bıçak alıp kanatlarımı kıran Kazan
Yalnızca oğlum Uruza kıyan Kazan
At üstünde beklemeyip koşturan Kazan
Senin belin ölmüş
Üzengiye toplamayan dizin ölmüş
Han kızı helâllini tanımayan gözün ölmüş
Bunalmışsın sana nolmuş
Çal kılıcını yetiştin Kazan*

dedi.

Bu sırada Oğuz yiğitleri bir bir yetiştirdi. Görelim hanım kimler yetiştirdi:

Kara dere ağzında Kadir veren, kara boğa derisinden beşiğinin örtüsü olan, hiddeti tutunca kara taşı kül eyleyen, kara bıyığını yedi yerde ensesinde düğümleyen, Kazanın kardeşi Kara Göne dört nala yetiştirdi. Çal kılıcını kardeş Kazan, yetiştirdi dedi.

Onun ardınca görelim hanım kimler yetiştirdi: Demirkapı Derbendindeki demir kapıyı kapıp alan, altmış tutam alaca mızrağının ucunda er böğürten, Kazan gibi pehlivanı bir savaşta üç kerre atından yıkan, Kıyan Selçük oğlu Deli Dundar dört nala yetiştirdi. Çal kılıcını agram Kazan, yetiştirdi dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Varıp destursuzca Bayındır Hanın düşmanını bastıran, altmış bin kâfire kan kusturan, Gaflet Koca oğlu Şer Şemseddin dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Parasarın Bayburt Hisarından fırlayıp uçan, apalaca gelin odasına karşı gelen, Kudretli Oğuz imrenileni, Kazan Beyin inançlısı, boz aygırlı Beyrek dört nala yetişti. Çal kılıcını hanım Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Dönüp baksa çalımlı, kartal hünerli, süslü eklem kuşaklı, kulağı altın küpeli, kudretli Oğuz beylerini bir bir attan yıkan, Kazılık Koca oğlu Bey Yigenek dört nala yetişti. Çal kılıcını ağam Kazan, yetiştim dedi.

Onun ardınca görelim kimler yetişti: Yirmi dört boyunu okşayan Deli Dundar yetişti. Onun ardınca bin kavim başları Düğer yetişti. Onun ardınca bin Bügdüz başları Emen yetişti. Onun ardınca dokuz ihtiyar başları Aruz yetişti. Saymakla Oğuz beyleri tükense olmaz, Kazanın beyleri hep yetişti, başına toplandı.

Arı sudan abdest aldılar, iki rekât namaz kıldılar. Adı güzel Muhammede salâvat getirdiler. Teklifsizce kâfire at sürdüler, kılıç

vurdular. O gün ciğerinde olan er yiğitler belirdi. O gün nâmertler sapa yer gözetti. Bir kıyamet savaş oldu, meydan dolu baş oldu. Kıyametin bir günü oldu. Bey hizmetkârdan, hizmetkâr beyden ayrıldı. Dış Oğuz beyleri ile Dundar sağa at tepti. Kahraman yiğitleri ile Kara Budak sola at tepti. Kazan kendisi merkeze at tepti, Tekür ile Şökli Melike havale oldu, böğürterek attan yere yıktı, alca kanını yer yüzüne döktü. Sağ tarafta Kara Tüken Melike Dundar karşı geldi, kılıçladı yere yıktı. Sol tarafta Buğacuk Melike Kara Budak karşı geldi, mızraklayıp yere yıktı, kıpırdatmadan başını kesti. Boyu uzun Burla Hatun kara tuğunu kâfirin kılıçladı yere düşürdü. Tekür yenildi. Kâfir kaçtı. Derelerde kâfire kırgın girdi. On beş bin kâfir, kimisi öldürüldü, kimisi tutuldu.

Kazan oğlunun üzerine geldi. İndi, elini çözdü. Kucaklaşıp baba ile oğul görüştü. Üç yüz yiğit Oğuzdan şehit oldu. Kazan oğlancığını kurtardı, geri döndü. Gaza mübarek oldu. Oğuz beyleri ganimet aldı.

Akça Kale Sürmeliye gelip Kazan kırk otağ diktirdi. Yedi gün yedi gece yeme içme oldu. Kırk evli kul ile kırk cariyeyi oğlunun başına çevirdi, âzât eyledi. Kahraman yi-

ğitlere kale ülke verdi, cübbe çuha verdi.
Dedem Korkut gelerek neşeli havalar çaldı,
bu Oğuznâme'yi düzdü koştu, böyle dedi.

*Şimdi hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Fani dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Âhir son ucu ölümlü dünya*

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağın yıkılmasın. Gölge'li kaba ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumasın. Kanatlarının ucu kırılmasın. Kadir seni nâmerde muhtaç etmesin. Koşarken ak boz atın sendelemesin. Vuruşunca kara çelik öz kılıcın çentilmesin. Allahın verdiği ümidin kesilmesin. Âhir sonu arı imandan ayırmasın. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Derlesin toplansın günahınızı adı güzel Muhammede bağışlasın hanım hey!...

DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUI DESTANINI BEYAN EDER HANIM HEY

MEGER hanım, Oğuzda Duha Koca oğlu Deli Dumrul derlerdi bir er var idi. Bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmıştı. Geçeninden otuz üç akçe alırdı, geçmeyeninden döve döve kırk akçe alırdı. Bunu niçin böyle ederdi? Onun için ki benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşınsın der idi, benim erliğim, bahadırılığım, kahramanlığım, yiğitliğim Ruma, Şama gitsin, ün salsın der idi.

Meğer bir gün köprüsünün yanında bir bölük oba konmuştu. O obada bir iyi güzel yiğit hasta düşmüştü. Allahın emriyle o yiğit öldü. Kimi oğul diye, kimi kardeş diye ağladı. O yiğit üzerine dehşetli kara feryat koptu.

Ansızın Deli Dumrul dört nala yetişti. Der: Bre kavatlar, ne ağlıyorsunuz, benim köprümün yanında bu gürültü nedir, niye feryat ediyorsunuz dedi. Dediler: Hanım, bir güzel yigidimiz öldü, ona ağlıyoruz dediler.

Deli Dumrul der: Bre yiğidinizi kim öldürdü? Dediler: Vallah bey yiğit, Allah Taâladan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı. Deli Dumrul der: Bre, Azrâil dediğiniz ne kişidir ki adamın canını alıyor, yâ kadir Allah, birliğin varlığın hakkı için Azrâili benim gözüme göster, savaşıyım, çekişeyim, mücadele edeyim, güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha güzel yiğidin canını almasın dedi. Çekildi döndü Deli Dumrul evine geldi.

Hak Taâlâya Dumrulun sözü hoş gelmedi. Bak bak, bre deli kavat benim birliğimi tanımıyor, birliğime şükür kılmıyor, benim ulu dergâhımda¹ gezsın benlik eylesin dedi. Azrâile buyruk eyledi kim yâ Azrâil, var ve o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart dedi, canını hırıldat al dedi.

Deli Dumrul kırk yiğit ile yiyip içip oturken ansızın Azrâil çıka geldi. Azrâili ne çavuş gördü ne kapıcı. Deli Dumrulun görür gözü görmez oldu, tutar elleri tutmaz oldu. Dünya âlem Deli Dumrulun gözüne karanlık oldu. Çağırıp Deli Dumrul söyler, görelim hanım ne söyler:

Der:

*Bre ne heybetli ihtiyarsın
Kapıcılar seni görmedi*

¹ eşğimde, huzurumda

*Çavuşlar seni duymadı
Benim görür gözlerim görmez oldu
Tutar benim ellerim tutmaz oldu
Titredi benim canım cûşa geldi
Altın kadehim elimden yere düştü
Ağzımın içi buz gibi
Kemiklerim tuz gibi oldu
Bre sakalcığı akça ihtiyar
Gözceğizi fersiz ihtiyar
Bre ne heybetli ihtiyarsın söyle bana
Kazam belâm dokunur bugün sana*

dedi. Böyle diyince Azrâilin hiddeti tuttu, der:

*Bre deli kavat
Gözümün fersiz olduğunu ne beğenmiyorsun
Gözü güzel kızların gelinlerin canını çok almışım
Sakalımın ağardığını ne beğenmiyorsun
Ak sakallı kara sakallı yiğitlerin canını çok almışım
Sakalımın ağarmasının mânası budur*

dedi. Bre deli kavat övünüyordun: Al kanatlı Azrâil benim elime geçse, öldüreydim, güzel yiğidin canını onun elinden kurtaraydım diyordun, şimdi bre deli geldim ki senin canını alayım, verir misin yoksa benimle cenk eder misin dedi. Deli Dumrul der: Bre, al kanatlı Azrâil sen misin dedi. Evet benim dedi. Bu güzel yiğitlerin canını sen mi alıyorsun dedi. Evet, ben alıyorum dedi. Bre Azrâil, ben seni geniş

verde istiyordum, dar yerde iyi elime girdin değil mi dedi. Ben seni öldüreyim, güzel yiğidin canını kurtarayım dedi.

Kara kılıcını sıyırdı eline aldı. Azrâile çalmağa hamle kıldı. Azrâil bir güvercin oldu, pencereden uçtu gitti. İnsan oğlunun ejderhası Deli Dumrul elini eline çaldı, kah kah güldü. Der: Yiğitlerim Azrâilin gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı bıraktı dar bacadan kaçtı, mademki benim elimden güvercin gibi kuş oldu uçtu, bre ben onu bırakır mıyım doğana aldırmayınca dedi.

Kalktı atına bindi, doğanını eline aldı, ardına düştü. Bir iki güvercin öldürdü. Döndü, evine geliyorken Azrâil atının gözüne göründü. At ürktü, Deli Dumrulu kaldırdı yere vurdu. Kara başı bunaldı, darda kaldı. Ak göğsünün üzerine Azrâil basıp kondu. Demin mırıldanıyordu, şimdi hırıltıdanmağa başladı.

Der:

Bre Azrâil aman

Tanrının birliğine yoktur güman¹

Ben seni böyle bilmezdim

Hırsız gibi can aldığını duymazdım

Tepesi büyük bizim dağlarımız olur

¹ şüphe

*O dağlarımızda bağlarımız olur
 O bağların kara salkımlı üzümü olur
 O üzümü sıkırlar al şarabı olur
 O şaraptan içen sarhoş olur
 Şaraplıydım duymadım
 Ne söyledim bilmedim
 Beylikten usanmadım yiğitliğe doymadım
 Canımı alma Azrâil medet*

dedi. Azrâil der: Bre deli kavat, bana ne yalvarıyorsun, Allah Taâlâya yalvar, benim de elimde ne var, ben de bir emir kuluyum dedi. Deli Dumrul der: Peki ya can veren can alan Allah Taâla mıdır? Evet odur dedi. Döndü Azrâile, peki ya sen eylemekli belâsın, sen aradan çık, ben Allah Taâla ile haberleşeyim dedi. Deli Dumrul burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

*Yücelerden yücesin
 Kimse bilmez nicesin
 Güzel Tanrı
 Nice cahiller seni gökte arar yerde ister
 Sen bizzat müminlerin gönlündesin
 Dâim duran cebbar Tanrı
 Baki kalan settar Tanrı
 Benim canımı alacaksan sen al
 Azrâile almağa bırakma*

dedi. Allah Taâlâya Deli Dumrulun burada

sözü hoş geldi. Azrâile nidâ eyledi¹ ki madem deli kavat benim birliğimi bildi, birliğime şükür kıldı, yâ Azrâil, Deli Dumrul can yerine can bulsun, onun canı âzât olsun dedi. Azrâil der: Bre Deli Dumrul Allah Taâlanın emri böyle oldu ki Deli Dumrul canı yerine can bulsun, onun canı âzât olsun dedi. Deli Dumrul der: Ben nasıl can bulayım, yalnız, bir ihtiyar babam, bir ihtiyar anam var, gel gidelim, ikisinden biri belki canını verir, al, benim canımı bırak dedi.

Deli Dumrul sürdü babasının yanına geldi. Babasının elini öpüp söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Ak sakallı aziz izzetli canım baba
 Biliyor musun neler oldu
 Küfür söz söyledim
 Hak Taâlâya hoş gelmedi
 Gök üzerinde al kanatlı Azrâile emreyledi
 Uçup geldi
 Benim akça göğsümü bastırıp kondurdu
 Hırıldatıp tatlı canımı alır oldu
 Baba senden can dilerim verir misin
 Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın*

Babası der:

¹ seslendi

Oğul oğul ay oğul
 Canımın parçası oğul
 Doğduğunda dokuz erkek deve kestiğim aslan oğul
 Penceresi altın otağımın kabzası oğul
 Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul
 Karşı yatan kara dağım gerek ise
 Söyle gelsin Azrâilin yaylası olsun
 Soğuk soğuk pınarlarım gerek ise
 Ona içme olsun
 Tavla tavla koç atlarım gerek ise
 Ona binek olsun
 Katar katar develerim gerek ise
 Ona yük taşıyıcı olsun
 Ağullarda akça koyunum gerek ise
 Kara mutfak altında onun şöleni olsun
 Altın gümüş para gerek ise
 Ona harçlık olsun
 Dünya tatlı can aziz
 Canımı kıyamam belli bil
 Benden aziz benden sevgili anandır
 Oğul anana var

dedi. Deli Dumrul babasından yüz bulmayıp
 sürdü anasına geldi. Der:

Ana biliyor musun neler oldu
 Gök yüzünden al kanatlı Azrâil uçup geldi
 Benim akça göğsümü bastırıp kondu
 Hırıldatıp canımı alır oldu
 Babamdan can diledim ana vermedi
 Senden can dilerim ana
 Canımı bana verir misin

Yoksa oğul Deli Dumrul diye ağlar mısın
 Acı tırnak ak yüzüne çalar mısın
 Kargı gibi kara saçını yolar mısın ana

dedi. Anası burada söylemiş, görelim hanım
 ne söylemiş:

Anası der:

Oğul oğul ay oğul
 Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul
 On ay diyince dünya yüzüne getirdiğim oğul ¹
 Dolma beşiklerde belediğim oğul ²
 Dolu dolu ak sütümü emzirdiğim oğul
 Akça burçlu hisarlarda tutulaydın oğul
 Pis dinli kâfir elinde esir olaydın oğul
 Altın akçe gücüne dayanarak seni kurtaraydım oğul
 Yaman yere varmışsın varamam
 Dünya tatlı can aziz
 Canımı kıyamam belli bil

dedi, anası da canını vermedi. Böyle diyince
 Azrâil geldi Deli Dumrulun canını almağa.
 Deli Dumrul der:

Bre Azrâil aman
 Tanrının birliğine yoktur güman

Azrâil der: Bre deli kavat daha ne aman
 diliyorsun, ak sakallı babanın yanına vardın
 can vermedi, ak bürçekli ananın yanına vardın

^{1, 2} Aslında bu iki mısraın yerleri değişiktir.

can vermedi, daha kim verecek dedi. Deli Dumrul der: Hasretlim vardır, buluşayım dedi. Azrâil der: Bre deli hasretlin kimdir? Der: El kızı helâllim var, ondan benim iki oğlancığım var, emanetim var, ısmarlayacağım onlara, ondan sonra benim canımı alasin dedi.

Sürdü helâllisinin yanına geldi, der:

*Biliyor musun neler oldu
Gök yüzünden al kanatlı Azrâil uçup geldi
Benim beyaz göğsümü bastırıp kondu
Benim tatlı canımı alır oldu
Babama ver dedim can vermedi
Anama vardım can vermedi
Dünya şirin can tatlı dediler
Şimdi
Yüksek yüksek kara dağlarım sana yaylak olsun
Soğuk soğuk sularım sana içme olsun
Tavla tavla koç atlarım sana binek olsun
Penceresi altın otağım sana gölge olsun
Katar katar devlerim sana yük taşıyıcı olsun
Ağıllarda beyaz koyunum sana şölen olsun
Gözün kimi tutarsa
Gönlün kimi severse
Sen ona var
İki oğlancığı öksüz koyma*

dedi. Kadın burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

*Ne diyorsun ne söylüyorsun
Göz açıp da gördüğüm
Gönül verip sevdiğim
Koç yiğidim şah yiğidim
Tatlı damak verip öpüştüğüm
Bir yastıkta baş koyup emiştığım
Karşı yatan kara dağları
Senden sonra ben neylerim
Yaylar olsam benim mezarım olsun
Soğuk soğuk sularını
İçer olsam benim kanım olsun
Altın akçeni harcar olsam benim kefenim olsun
Tavla tavla koç atını
Biner olsam benim tabutum olsun
Senden sonra bir yiğidi
Sevip varsam beraber yatsam
Alaca yılan olup beni soksun
Senin o nâmert anan baban
Bir canda ne var ki sana kıyamamışlar
Arş şahit olsun sekizinci kat gök şahit olsun
Yer şahit olsun gök şahit olsun
Kadir Tanrı şahit olsun
Benim canım senin canına kurban olsun*

dedi, razı oldu

Azrâil hatunun canını almağa geldi. İnsan oğlunun ejderhası eşine kıyamadı. Allah Taâlâya burada yalvarmış, görelim nasıl yalvarmış:

Der:

Yücelerden yücesin

Kimse bilmez nicesin

Güzel Tanrı

Çok cahiller seni gökte arar yerde ister

Sen bizzat müminlerin gönlündesin

Dâim duran cebbar Tanrı

Ulu yollar üzerine

İmaretler¹ yapayım senin için

Aç görsem doyurayım senin için

Çıplak görsem donatayım senin için

Alırsan ikimizin canını beraber al

Bırakırsan ikimizin canını beraber bırak

Keremi çok kadir Tanrı

dedi. Hak Taâlâya Deli Dumrulun sözü hoş geldi. Azrâile emreyledi: Deli Dumrulun babasının anasının canını al, o iki helâlliye yüz kırk yıl ömür verdim dedi. Azrâil de babasının anasının derhal canını aldı. Deli Dumrul yüz kırk yıl daha eşi ile ömür sürdü.

Dedem Korkut gelip destan söyledi deyiş dedi. Bu destan Deli Dumrulun olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alını açık cömert erenler dinlesin dedi.

Dua edeyim hanım: Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölge koca ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumamasın. Kadir

¹ hayrat evi, fakirlere yemek verilen yer

Tanrı seni nâmerde muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, olsun kabul. Derlesin toplansın günahınızı adı güzel Muhammede bağışlasın hanım hey!...

KANGLI KOCA OĞLU KAN TURALI
DESTANINI BEYAN EDER
HANIM HEY

OĞUZ zamanında Kanglı Koca derlerdi bir gürbüz er var idi. Yetişmiş bir yiğit oğlu var idi, adına Kan Turalı derlerdi.

Kanglı Koca der: Dostlar, babam öldü ben kaldım, yerini yurdunu tuttum, yarınki gün ben öleceğim oğlum kalacak, bundan daha iyisi yoktur ki¹ gözüm görürken oğul gel seni evlendireyim dedi. Oğlan der: Baba mademki beni evlendireyim diyorsun, bana lââyık kız nasıl olur? Kan Turalı der: Baba ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmiş olmalı, ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış bana baş getirmiş olmalı dedi. Kanglı Koca der: Oğul sen kız istemezmişsin, bir yiğit bahadır istermişsin, onun arkasında yiyessin

¹ en iyisi

içesin hoş geçesin¹. Der: Evet canım baba öyle isterim, ya varasın bir cici bici türkmen kızını alasın, birdenbire kayayım üzerine düşeyim, karnı yırtılsın dedi. Kanglı Koca der: Oğul kız görmek senden, mal rızk vermek benden dedi.

Böyle diyince yiğitler ejderhası Kan Turalı yerinden kalktı. Kırk yiğidini yanına aldı. İç Oğuzu gördü, kız bulamadı. Çekildi geri döndü, evlerine geldi. Babası der: Oğul kız buldun mu? Kan Turalı der: Yıkılsın Oğuz elleri, bana yarar kız bulamadım baba dedi. Babası der: Hey oğul kız dileyip varan böyle varmaz. Kan Turalı der: Ya nasıl varır baba dedi. Kanglı Koca der: Oğul sabah varıp öğlen gelmek olmaz, öğlen varıp akşam gelmek olmaz, oğul sen mala dört elle sarıl, yığ, ben sana kız aramağa gideyim dedi.

Kanglı Koca sevine kıvana kalktı. Ak sakallı çok yaşlı² ihtiyarları yanına aldı. İç Oğuza girdi, kız bulamadı. Dolandı Dış Oğuza girdi, bulamadı. Dolandı Tırabuzana geldi.

Meğer Tırabuzan tekürünün³ bir fevkalâde

¹ gününü gün edesin

² pir

³ melikinin, kafir beyinin, tekfurunun

güzel dilber kızı var idi. Sağına soluna iki çift yay çekerti. Attığı ok yere düşmezdi. O kızın üç canavar kalınlığı kaftanlığı¹ var idi. Kim o üç canavarı bastırır yense öldürse kızımı ona veririm diye vâd eylemişti. Bastıramasa başını keserdi. Böylelikle otuz iki kâfir beyinin oğlunun başı burç bedeninde kesilip asılmıştı. O üç canavarın biri kükremiş aslan idi, biri kara boğa idi, biri de kara erkek deve idi. Bunların her birisi bir ejderha idi. Bu otuz iki baş ki burçta asılmıştı, kükremiş aslan ile kara erkek devenin yüzünü görmemişlerdi, ancak boğa boynunda helâk olmuşlardı.

Kanlı Koca bu başları ve bu canavarları gördü, başında olan bit ayağına toplandı². Der: Varayım oğluma doğru haber vereyim, hüneri var ise gelsin alsın, yoksa evdeki kıza razı olsun dedi.

At ayağı çabuk³, ozan dili çevik olur. Kanlı Koca giderek geldi Oğuza çıktı. Kan Turalıya haber oldu, baban geldi dediler. Kırk yiğit ile babasına karşı vardı. Elini öptü, der: Canım baba bana yarar kız buldun mu?

¹ başlığı, çeyizliği

² korkudan ve hayretten dona kaldı

³ yel gibi

Der: Buldum oğul hünerin var ise dedi. Kan Turalı der: Altın akçe mi ister, katır deve mi ister? Babası der: Oğul hüner gerek hüner dedi. Kan Turalı der: Baba yelesi kara cins atıma eyer vurayım, kanlı kâfir eline akın edeyim, baş keseyim, kan dökeyim, kâfire kan kusturayım, kul hizmetçi getireyim, hüner göstereyim. Kanlı Koca der: Hay canım oğul hüner dediğim o değil. O kız için üç canavar beslemişler. Kim ki o üç canavarı bastırır, o kız ona verirler. Bastırıp öldürmese onun başını keserler burca asarlar. Kan Turalı der: Baba bu sözü sen bana dememeliydin, mademki dedin, elbette varmalıyım, başıma kakınç yüzüme dokunç¹ olmasın, kadın ana bey baba esen kalın dedi. Kanlı Koca der: Gördün mü ben bana nettim, oğlana korkunç haberler vereyim, belki gitmez döner dedi. Kanlı Koca burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

Der:

Oğul senin varacağın yerin

Dolamaç dolamaç yolları olur

Atlı batıp çıkamaz onun balçığı olur

Alaca yılan sökemez onun ormanı olur

¹ yüze vurulan